

**XVII међународни научни скуп Правнички дани –
„Проф. др Славко Царић“
„УЛОГА ДРЖАВЕ И ПРАВА У XXI ВЕКУ“**

**XVII international scientific meeting Legal days –
"Prof. Slavko Carić, PhD"
"THE ROLE OF THE STATE AND LAW IN THE 21ST CENTURY"**

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
The University of Business Academy in Novi Sad
The Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad

Нови Сад, 25. септембар 2020.
Зборник радова са XVII међународног научног скупа
Правнички дани – „Проф. др Славко Царић“
„УЛОГА ДРЖАВЕ И ПРАВА У XXI ВЕКУ“
25. септембар 2020. године у Новом Саду,
у организацији Универзитета Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду

Издавач:

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
Гери Кароља бр. 1, телефон: 021/ 400 - 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Рецензенти:

Др Мирко Кулић,
редовни професор

Др Ненад Аврамовић,
редовни професор

Др Милош Марковић,
редовни професор

Др Предраг Мирковић,
ванредни професор

Др Јелена Матијашевић-Обрадовић,
ванредни професор

Др Дарко Голић,
ванредни професор

Др Маријана Младенов,
доцент

Др Ненад Бингулац,
доцент

Др Јоко Драгојловић, доцент
доцент

За издавача:

Др Мирко Кулић, редовни професор

Уредник:

Др Мирко Кулић, редовни професор

Штампа:

Мала Књига, Нови Сад

Тираж:

200

ISBN 978-86-6019-104-7

Научни одбор:

ПРОФ. ДР МИРКО КУЛИЋ – председник Научног одбора

Декан Правног факултета за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ЦАРИЋ

Председник Савета Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРКО ЦАРИЋ

Ректор Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР НЕНАД АВРАМОВИЋ

Шеф Привредноправне и међународноправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МИЛАН ПОЧУЧА

Продекан за науку и развој и шеф Грађанскоправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ДУКИЋ МИЈАТОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ЕМЕРИТУС ДР АЛЕКСАНДАР РАДОВАНОВ

Професор Емеритус Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДУШАНКА БУРЂЕВ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЦАТИЕВ

Шеф катедре кривичноправних наука Руске академије за адвокатуру и нотаријат | Руска Федерација

ПРОФ. ДР НЕДЕЉКО СТАНКОВИЋ

Ректор Европског универзитета Kallos Тузла | Босна и Херцеговина

ПРОФ. ДР МАРТА ГЕРЕГ

Декан Правног факултета у Сегедину | Мађарска

АКАДЕМИК ДР БРАНКО ВУЧКОВИЋ

Председник Основног суда у Котору | Република Црна Гора

АКАДЕМИК ДР ВЕСНА ВУЧКОВИЋ

Судија Врховног суда Црне Горе | Република Црна Гора

АКАДЕМИК DR WOLFGANG ROHRBACH

St. Elizabeth University of Health and Social Sciences | Austrija

ПРОФ. ДР РУДИКА ГМАЈНИЋ

Професор на Медицинском факултету у Осијеку и члан Хрватске академије медицинских наука | Република Хрватска

ДОЦ. ДР ЈАН ЈАНАЋ

Доцент на Факултету за менаџмент Универзитет Коменски Братислава | Република Словачка

ДОЦ. ДР БРАНИСЛАВ ДУДИЋ

Доцент на Факултету за менаџмент Универзитет Коменски Братислава | Република Словачка

ПРОФ. ДР НЕЋО ДАНИЛОВИЋ

Редован професор Универзитет Никола Тесла у Београду и председник међународног удружења методолога друштвених наука у Београду | Република Србије

ПРОФ. ДР НИКОЛА ПУВАЧА

Продекан за међународну сарадњу, ванредни професор и научни сарадник на Факултету за економију и инжењерски менаџмент Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ДОЦ. ДР АЛБИНА АБИДОВИЋ

Доцент на Европском универзитету Kallos Тузла | Босна и Херцеговина

ПРОФ. ДР МИЛАН ЧАМПА

Ванредни професор на Факултету за здравствену негу Универзитета Ново Место | Република Словенија

ПРОФ. ДР СИМЕОН ГЕЛЕВСКИ

Професор у пензији на Правном факултету у Скопљу | Северна Македонија

PROF. DR ALEXIOS PANAGOPOULOS

University neapolis paphos Cyprus master studys in public law and administration | Kiparska Republika

ПРОФ. ДР ЗОРАН ПАВЛОВИЋ

Шеф кривичноправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР КОЗАР

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МИЛОШ МАРКОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДАРКО ГОЛИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА МАТИЈАШЕВИЋ ОБРАДОВИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ПРЕДРАГ МИРКОВИЋ

Продекан за наставу и ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР МЕДОВИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ДОЦ. ДР САЊА ШКОРИЋ

Доцент на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ДОЦ. ДР МАРИЈАНА МЛАДЕНОВ

Продекан за међународну сарадњу и доцент на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

Организациони одбор:

ДОЦ. ДР ЈОКО ДРАГОЈЛОВИЋ - председник Организационог одбора

ДОЦ. ДР ЈЕЛЕНА СТОЛШИЋ- ДАБЕТИЋ

ДОЦ. ДР НЕНАД БИНГУЛАЦ

ДОЦ. ДР НЕНАД СТЕФАНОВИЋ

ДОЦ. ДР МАРКО СТАНКОВИЋ

ДОЦ. ДР ДАЛИБОР КРСТИНИЋ

ДОЦ. ДР МАЈА СУБОТИН

МСР ИСИДОРА МИЛОШЕВИЋ

МСР ТАЊА ПРАШТАЛО

МСР СТЕФАН ДИТРИХ

МСР МАРА ДЕСПОТОВ

МСР ДИЈАНА БОРЕНОВИЋ

Секретар:

МСР ТАЊА ПРАШТАЛО, асистент

Др Маја Суботин, доцент

Правни факултет за привреду и правосуђе
Универзитет Привредна академија у Новом Саду
e-mail: maja.subotin@pravni-fakultet.info

Мср Стефан Дитрих, асистент и докторанд

Правни факултет за привреду и правосуђе
Универзитет Привредна академија у Новом Саду
e-mail: stefan.ditrih@pravni-fakultet.info

МЕДИЈАЦИЈА У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ЊЕНА УЛОГА У ДИВЕРЗИОНОМ РЕАГОВАЊУ НА КРИМИНАЛИТЕТ

Апстракт:

Модалитети и механизми алтернативног решавања спорова представљају алтернативу класичним судским поступцима. Медијација као алтернативни начин решавања спорова омогућава учесницима спора да на заједнички начин у неформалном и конструктивном поступку дођу до заједничког решења насталог спора уз посредство треће неутралне стране – медијатора. У споровима који су медијабилни, односно који се могу решити у поступку медијације у складу са позитивним законским нормама, до решења се долази кроз поступак који је јефтинији и ефикаснији од класичних судских поступака и у ком стране у спору задржавају потпуну контролу над током и исходом решења спорног односа кроз постизање споразума. Ипак, предности медијације није само у брзини и ефикасности поступка већ и утицају који овај вид решавања спорова може имати на криминалитет и друштвену свест у целини. Аутори су у раду приказали општи позитивнорправни оквир института медијације у Србији као и употребу медијације као једног од алата диверзионог реаговања на криминалитет и стављања акцента на ресторативну правду. Популаризација диверзионих мера реаговања на криминалитет представља тенденцију у савременом међународном праву. Међународни извори Уједињених Нација, Савета Европе и Европске Уније захтевају увођење медијације као један од обавезних елемената ресторативне правде и диверзионе реакције на криминалитет. У раду је дат упоредни приказ института медијације у Републици Србији и међународним изворима права.

Кључне речи: медијација, решавање спорова, ресторативна правда, криминалитет

УВОД

У последње две деценије медијација, као алтернативни вид решавања спорова је прешла пут од идеје за растерећење судских система и убрзање медијабилних процеса до широко имплементираног модалитета алтернативе судским поступцима. Убрзан развој поступка медијације и повећање круга медијабилних процеса директно су условљени оптерећеношћу судског система, трајањем и трошковима поступка, који имају негативан утицај како на судску администрацију, тако и на учеснике у судским поступцима. У таквој клими медијација се показала, а истовремено се и промовише, као процес који је ефикаснији, јефтинији, који повећава задовољство странака исходом поступка, у односу на традиционалне начине решавања спорова. У односу на строго формални судски поступак, флексибилност медијације и центрираност на жеље и вољу странка у поступку, које уз посредство медијатора саме управљају током и исходом поступка, су управо аспекти који се стављају у први план. Наравно, због саме природе процеса медијације и споразумног решавања спора нису сви спорови подобни да буду решени у поступку медијације, односно нису медијабилни. Док из неких врста спорова директно произилази медијабилност као логични след настанка и решења конкретног спора, у неким сферама, попут кривичне, медијацију је тешко или готово немогуће применити. Медијабилни спорови произилазе из конфликта који настају располагањем воља субјеката, као што су спорови настали из уговорних односа, радни спорови или споразумни развод брака. Овако постављен модел решавања конфликта доводи у питање судски начин решавања спорова у којој суд одлучује која страна губи, а која страна добија спор. У поступку медијације стране покушавају да разреше конфликт заснивајући своје преговоре на интересима, а на обострану корист. Аутори су у раду приказали појам медијације као и тренутно позитивноправно стање овог института у Републици Србији. Затим је истражена могућност примене медијације у кривичном поступку и потенцијални утицај оваквог вида решавања спорова на криминалитет.

ПОЈАМ И ЗНАЧАЈ МЕДИЈАЦИЈЕ

Алтернативно решавање спорова представља алтернативу судском поступку и обухвата решавање спорова уз помоћ треће, неутралне стране. Медијацију као алтернативни начин решавања спорова карактерише флексибилност и неформалност процеса. Стране у поступку медијације, уз посредство медијатора теже решењу конфликта кроз задовољавање својих интереса где се у коначном решењу конкретног конфликта не ставља акценат на то ко је у праву, већ како на најбољи начин задовољити потребе и интересе обе стране учеснице.

Медијацију, као алтернативни начин решавања спорова можемо дефинисати као начин решавања спора путем преговора уз помоћ треће неутралне особе, уз претходни договор две стране да им трећа особа – медијатор, помогне да

у једном неформалном и поверљивом поступку пронађу обострано задовољавајуће решење за њихов спор, кроз преговоре и договарање.⁴⁸⁷

Из дате дефиниције можемо видети да су неки основни елементи поступка медијације, постојање претходног споразума којим странке заправо исказују своју вољу да настали спор реше на овај начин. Учешће медијатора, као треће неутралне стране која усмерава поступак и помаже странкама да постигну задовољење својих интереса решавањем конфликта. Медијација је један неформалан и поверљив поступак у ком странке саме и/или уз помоћ медијатора одређују ток поступка, при чему како сам спор тако и његово решење остају поверљиви. Медијатор не води записник о току поступка и све белешке које је евентуално сачинио у току поступка дужан је и да уништи по окончању сесије. До самог решења спора се долази путем преговора усмерених ка обостраном задовољењу интереса страна у спору, уз помоћ медијатора. С обзиром на то да медијација није строго формални процес јасно дефинисан законом, медијатор се при спровођењу поступка ослања на принципе медијације од којих су најважнији добровољност, поверљивост, неформалност, приватност и хитност.

Полазно становиште медијације је, да ће конфликт бити лакше решен ако се у први план ставе интереси сукобљених страна, а не питање моћи или права. Медијација улази у суштину и разлоге настанка конфликта и помаже странама у сукобу да сагледају узрок свог става „за или против”, померајући их са позиција „тако хоћу“, на поље стварних потреба и интереса „мени је потребно“. Да би се прешао пут од сукобљених интереса до стварних потреба медијатор мора да влада вештинама комуникације и преговарања. Медијатор се не појављује у улози судије, адвоката или правног саветника, већ у улози „катализатора“ и „проводника“ процеса комуникације путем које ће стране успети да остваре конструктивни дијалог у коме свака од страна добија прилику да задовољи своје суштинске интересе. На тај начин, могуће је доћи до решења које је прихватљиво за све учеснике и у коме „сви добијају” (енг. win-win solution). Тако, успешан медијатор треба да савлада вештине сумирања, парафразирања, рефлектовања, емпатије, активног слушања, итд.⁴⁸⁸

Поред предности које медијација носи за стране које се налазе у спору, главни разлог широког прихватања медијације у различитим правним системима је управо у растерећењу рада судова. Рад судова је универзално критикован, као спор и неефикасан, а правда скупа и недостижна.⁴⁸⁹ На рад правосудних органа утичу многи фактори и њихово реастерећење свакако није једноставан процес, али медијација, уз адекватне законодавне оквире, може бити корак у том правцу. Спорови у медијацији се често решавају након једне или неколико сесија, док се чак и најкомплекснији поступци, који трају неколико месеци, решавају знатно брже него судски поступци.

⁴⁸⁷ Милошевић, М. (2011). Увод у Медијацију, Правни факултет Универзитета Унион у Београду, Београд, стр. 15.

⁴⁸⁸ Неђић, Б., Тоскић, А. (2015). Приручник за медијацију у локалној заједници. Партнери за демократске промене Србија, Београд, стр. 18-22.

⁴⁸⁹ Карамарковић, Л. (2004). Поравнање и медијација. Факултет за пословно право, Београд, стр. 320-322.

У нашем правном систему странке деле трошкове услуга медијатора, док свака странка сноси своје трошкове заступања, који су услед краћег поступка знатно мањи у односу на трошкове заступања пред судским органима.

За разлику од судског поступка, који се креће у строгим законским оквирима, у поступку медијације се може расправљати и о елементима који нису директно повезани са конкретним спором и не спадају у његове правне оквире, све у циљу доласка до сржи проблема, односно конфликта, те да се за исти нађе конструктивно решење. Услед флексибилности медијације, странкама се даје могућност да слободно размењују предлоге и информације, али им се и даје прилика да схвате супарничке ставове и да се ставе у улогу супротне стране како би схватили њихове позиције. Уласком у поступак медијације стране задржавају право на судску заштиту, те се медијација не може сматрати заменом за судски систем већ само његовом надоградњом. Ако у поступку медијације странке не реше спорни однос увек своја права могу даље да заштите у судском поступку.⁴⁹⁰

Карактеристике поступка	Судски поступак	Медијација
Странке задржавају контролу над поступком	НЕ	ДА
Слобода избора треће стране	НЕ	ДА
Акузаторност поступка	ДА	НЕ
Брзо решење спора	НЕ	ДА
Висина трошкова	ВИСОКИ	НИСКИ
Формалност поступка	ДА	НЕ
Неопходност извођења доказа	ДА	НЕ
Наметање решења	ДА	НЕ

Табела 1: Разлике између судског поступка и медијације⁴⁹¹

МЕДИЈАЦИЈА У ПРАВНОМ СИСТЕМУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Као један од корака усаглашавања правног система Републике Србије, са правом Европске Уније, у складу са препорукама Савета министара и документима Европске Комисије, 2005. године донет је Закон о медијацији-посредовању ("Сл. гласник РС", бр. 18/2005)⁴⁹². Услед општости законских одредби и недоречености

⁴⁹⁰ *Ibid.*

⁴⁹¹ Holbrook, J. R., & Gray, L. M. (1995). Court-Annexed Alternative Dispute Resolution. *J. Contemp. L.*, 21, 1.

⁴⁹² Беловић, Ј. (2009) Медијација у правном систему Србије. Право и привреда, Београд, бр. 1-4, стр. 474.

и двосмислености правила о медијацији садржаних у Закону, медијација је у Србији од свог зачетка имала климав пут. Након протекла више година неуспешног покушавања промовисања медијације и њеног увођења у правни систем Закон о медијацији-посредовању замењен је 2014. године Законом о посредовању у решавању спорова („Сл. Гласник РС“ бр. 55/2014“). Нови закон је покушао да одговори на постојеће изазове на које је интеграција медијације у правни систем наишла у пракси.

Нови Закон из 2014. године медијацију дефинише на следећи начин: „Посредовање је поступак, без обзира на назив, у којем стране добровољно настоје да спорни однос реше путем преговарања, уз помоћ једног или више посредника, који странама помаже да постигну споразум (у даљем тексту: посредовање).“⁴⁹³ Доношењем новог закона и ревидирањем правног оквира медијације у Србији извршен је покушај додатне афирмације, развијања и усавршавања овог вида алтернативног решавања спорова.⁴⁹⁴

Нови Закон предвиђа да се покретање поступка иницира предлогом.⁴⁹⁵ Предлог за приступање посредовању подноси једна страна, док је друга страна дужна да се о предлогу изјасни у року од 15 дана од дана достављања. Стране и посредник закључују споразум о приступању посредовању у писаној форми којим потврђују избор посредника, уређују међусобна права и обавезе у складу са начелима посредовања, утврђују трошкове посредовања и друга питања од значаја за спровођење посредовања.⁴⁹⁶ Као што је већ напоменути, циљ медијације је помирење, тако да се поступак посредовања може окончати на један од Законом предвиђених начина: (1) закључењем споразума о решавању спора посредовањем; (2) одлуком посредника да се поступак обуставља, јер даље вођење поступка није целисходно; (3) изјавом једне стране да одустаје од даљег спровођења поступка, осим у случају ако у поступку посредовања учествује више страна, које након одустанка једне од страна одлуче да наставе поступак посредовања; (4) протеком рока од 60 дана од дана закључења споразума о приступању посредовању, осим уколико се стране не споразумеју другачије.⁴⁹⁷ Поступак се окончава споразумом о решавању спора, чија садржина је препуштена вољи странака. Прописана је обавезна писана форма и да споразум мора бити потписан од стране свих учесника. Дакле, како од стране странака које су у спору тако и од стране медијатора или већа медијатора ако је спроведена комедијација.⁴⁹⁸ Споразум о решавању спора има снагу извршне исправе ако су испуњени законом прописани услови: (1) да садржи изјаву дужника којом пристаје да поверилац на основу споразума о решавању спора путем посредовања, након доспелости потраживања може покренути

⁴⁹³ Члан 2 Закона о посредовању у решавању спорова, члан 2 („Сл. Гласник РС“ бр. 55/2014“).

⁴⁹⁴ Матић, Љ. (2015). Медијација као начин решавања спорова, са посебним освртом на стечајни поступак. Право и привреда, Београд, бр. 1-3, стр. 61-62.

⁴⁹⁵ Закон о посредовању у решавању спорова („Сл. гласник РС“ бр. 55/2014), чл. 17.

⁴⁹⁶ *Ibid.*, чл. 19.

⁴⁹⁷ *Ibid.*, чл. 24.

⁴⁹⁸ *Ibid.*, чл. 26.

поступак принудног извршења (клаузула извршности); (2) да су потписи страна и посредника оверени од стране суда или јавног бележника.⁴⁹⁹ На закључивање, дејство и престанак споразума закљученог у поступку посредовања из члана 26. овог закона сходно се примењују одредбе Закона о облигационим односима којима се уређује вансудско поравнање.⁵⁰⁰ Закон прописује и ближе услове које лице може бити медијатор, односно посредник. Тако Закон предвиђа да је посредник физичко лице које на независан, неутралан и непристрасан начин посредује између страна у спорном односу. За обављање послова посредника лице мора да испуњава следеће услове: 1) да је пословно способно; 2) да је држављанин Републике Србије; 3) да је завршило основну обуку за посредника; 4) да има високу стручну спрему; 5) да није осуђивано на безусловну казну затвора за кривично дело које га чини недостојним за обављање послова посредовања; 6) да има дозволу за посредовање; 7) да је уписано у Регистар посредника. У одређеним областима законом могу бити прописани посебни услови за обављање посредовања.⁵⁰¹

Поред Закона о посредовању у решавању спорова, који представља основни закон који регулише медијацију, примена медијације је предвиђена и у другим законским и подзаконским актима, као што су: Закон о парничном поступку⁵⁰², Закон о мирном решавању радних спорова⁵⁰³, Закон о осигурању⁵⁰⁴, Породични закон⁵⁰⁵, Закон о социјалној заштити⁵⁰⁶, Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица⁵⁰⁷, Закон о Заштитнику грађана⁵⁰⁸, Закон о забрани дискриминације⁵⁰⁹, Закон о стечају⁵¹⁰, Закон о спречавању злостављања на раду⁵¹¹, Закон о заштити потрошача⁵¹², Закон о

⁴⁹⁹ *Ibid.*, чл. 27.

⁵⁰⁰ *Ibid.*, чл. 28.

⁵⁰¹ *Ibid.*, чл. 33.

⁵⁰² („Службени гласник РС“, бр. 72/2011), чл.11; чл.67 тач.6; чл.152 ст.3; чл.158; чл.305 ст.3; чл.340; чл.341

⁵⁰³ („Службени гласник РС“, бр. 125/2004 и 104/2009), чл.1; чл.4 ст.1; чл.5-8; чл.10-29; чл.38; чл.39 ст.1,2; чл.40-54; чл.55 ст.2 и 3

⁵⁰⁴ („Службени гласник РС“, бр. 55/2004, 70/2004- испр. 61/2005,61/2005- др. закон, 85/2005- др. закон, 101/2007, 63/2009- одлука УС, 107,2009, 99/2011, 119/2012, 116/2013 и 139/2014- др. закон), чл.144

⁵⁰⁵ („Службени гласник РС“, бр. 18/2005, 72/2011- др. закон и 6/2015), чл.229-246; чл.313 тач.3; чл.314 тач.4; чл.322 тач.2; чл.326 тач.3

⁵⁰⁶ („Службени гласник РС“, бр. 24/2011); чл.40 тач.4

⁵⁰⁷ („Службени гласник РС“, бр. 85/2005), чл.7 тач.1

⁵⁰⁸ („Службени гласник РС“, бр. 79/2005 и 54/2007), чл.24 ст.2

⁵⁰⁹ („Службени гласник РС“, бр. 22/2009), чл.33 тач.2; чл.38

⁵¹⁰ („Службени гласник РС“, бр. 104/2009, 99/2011-др.закон, 71/2012-одлука УС и 83/2014), чл.115; чл.117 ст.1; чл.139 ст.3 тач.1

⁵¹¹ („Службени гласник РС“, бр. 36/2010), чл.14-21; чл.22 ст.3; чл.23 ст.1

⁵¹² („Службени гласник РС“, бр. 62/2014), чл.1; чл.5 тач.30; чл.27 ст.2 тач.5; чл.87 тач.8; чл.126 тач.11; чл.129 ст.1 тач.5; чл.135 ст.3; чл.141-144

споразумном финансијском реструктурирању привредних друштава⁵¹³, Закон о заштити корисника финансијских услуга⁵¹⁴, Законик о кривичном поступку⁵¹⁵.

Као што смо имали прилике да видимо, поред основног Закона о посредовању у решавању спорова, велики број других закона у различитим областима говори о медијацији. Ипак, и поред успостављања законског оквира медијација у Србији још увек није заживела. Битно је нагласити да је тешко испратити број спорова решених медијацијом с обзиром на тајност поступка, међутим неспорно је да је медијација наишла и на извесни отпор адвокатске струке, где је део адвокатуре мишљења да ће увођење медијације додатно смањити потребу за адвокатима, као што је то урађено са увођењем јавних бележника и приватних извршитеља. Самим тим и законодавац се одлучио да законом не предвиди обавезно упућивање на медијацију, које би у медијабилним споровима заиста довела до растерећења судства, како показују и искуства земаља које су увеле обавезну медијацију. С обзиром на то да и у поступку медијације странке могу да имају заступнике опада аргумент резервисаности адвокатуре ка овом правном институту. Да ли ће упућивање на обавезну медијацију бити уведено и у наш правни систем и какав ће ефекат имати на правосудни систем остаје да буде виђено, с обзиром да је упућивање на медијацију изостављено из тренутно важећег Закона из 2014. године. Можда је битно и споменути да је више од 80⁵¹⁶ земаља и међународних организација донело потребне законске и друге акте ради ојачавања присуства медијације у правосудним системима, како би олакшали странкама долазак до решења спора, али и растеретили закрчен правосудни апарат.

ОСНОВНИ КОНЦЕПТ ДИВЕРЗИОНЕ ПОЛИТИКЕ - МЕДИЈАБИЛНИ СПОРОВИ

Остваривању суштинског циља криминалне политике који се огледа у спречавању и сузбијању криминалитета нису у довољној мери допринели традиционални облици казни, систем формалне контроле, постојећи концепт ресоцијализације, као и честа секундарна виктимизација жртве у кривичном поступку. Управо ова чињеница, уз пратеће проблеме као што је преоптерећеност судова, високи трошкови кривичног поступка, пренатрпаност затвора, односно прекобројност лица на издржавању казне затвора, изнедрила је неопходност за проналажењем нових, алтернативних облика реаговања на криминалитет.

Медијација је у национална законодавства ушла након Препоруке Р(99)19 Савета Европе, односно Препоруке Савета министара државама чланицама у вези с медијацијом у кривичном поступку⁵¹⁷, којом је, између осталог, истакнут легитиман

⁵¹³ („Службени гласник РС“, бр. 36/2011), чл.5; чл.8; чл.10 ст.2; чл.13

⁵¹⁴ („Службени гласник РС“, бр. 36/2011 и 139/2014), чл.19 ст.1 тач.16; чл.21 ст.1 тач. 19; чл. 23 ст.1 тач.15; чл.43 ст.7; чл.44; чл.45 ст.10; чл.46; чл.46а ст.4

⁵¹⁵ („Службени гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2015), чл.505 ст.1,2,3

⁵¹⁶ Податак из 2019. године, према: Korobko, K. I., Radaeva, S. V., Rozanova, E. V., Rubanov, S. A., & Treskov, A. P. (2019). Mediation as an alternative dispute resolution: world experience.

⁵¹⁷ Recommendation no. R(99)19 on Mediation in Penal Matters, 15.09.1999.

интерес жртава да се одупру последицама статуса жртве с којим се суочавају, као и њихова потреба да комуницирају са окривљеним и добију признање кривице и обештећење, али и значај подстицања осећаја одговорности код окривљеног дајући му практичну прилику да исправи грешку, чиме се може побољшати његова реинтеграција и рехабилитација. Смернице из Препоруке се примењују на сваки поступак у коме жртва и окривљени могу да, ако дају добровољан пристанак, активно учествују у решавању проблема који проистичу из кривичног дела уз помоћ непристрасне треће стране – медијатора. Међу општим принципима Препоруке се наводи да медијација у кривичним предметима треба да буде доступна у свим фазама поступка као и да медијацији као методу споразумевања треба дати довољну аутономију у систему казненог права. У оквиру Препоруке су дата и општа упутства како би требало да функционише казнено право у односу на медијацију и како функционишу службе за медијацију. У погледу исхода медијације, у Препоруци се истиче да споразуми треба да се постигну тако што ће стране то учинити добровољно, а споразуми треба да садрже само разумне и сразмерне обавезе.

Поступак медијације отворио је могућност да се криминална ситуација превазиђе путем активног учешћа инволвираних страна, како би се успоставила равнотежа у њиховим односима посредством треће неутралне особе – медијатора. Задатак медијатора у кривичним стварима јесте да кроз спровођење овог процеса преговарања између починиоца кривичног дела и његове жртве или оштећеног допринесе да се оствари њихово помирење, уз могућност да починилац упути извињење или спремност да надокнади штету. Имајући у виду саму природу кривичних дела, јасно је да је овакав начин поступања прихватљив само у случајевима када се ради о лакшим кривичним делима.⁵¹⁸

Један од основних циљева примене диверзионих мера јесте постизање растерећења правосудног система у погледу старања о случајевима који се могу подвести под багателни криминалитет.⁵¹⁹ Поред тога, различита истраживања показала су да медијација има значајну улогу у редукацији поврата, односно у смањењу стопе рецидивизма, посебно када је реч о малолетничком криминалитету.⁵²⁰

МЕДИЈАЦИЈА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

У одређеним случајевима када је за кривично дело за које се гони по приватној тужби поднета приватна тужба, судија може да позове приватног тужиоца и окривљеног да одређеног дана дођу у суд како би их упознао са могућностима

⁵¹⁸ Калајџићев, Г., Лажетић-Бужаровска, Г. (2013). Убрзање поступка као један од циљева реформе кривичног поступка у Републици Македонији, у: Јовановић, И., Станисављевић, М. (уред.), Поједностављене форме поступања у кривичним стварима – регионална и кривичнопроцесна законодавства – искуства у примени, Мисија ОЕБС у Србији, Београд, стр. 109.

⁵¹⁹ Ковачевић, М. (2015). Диверзионни концепт поступања према малолетним учиниоцима кривичних дела – општа разматарања и осврт на Србију, *Правни записи*, вол. 6, бр. 1, стр. 112.

⁵²⁰ Више о томе у: Кнежевић, С., Миладиновић-Стефановић, Д. (2011). Медијација у кривичном поступку према малолетницима, *Теме*, вол. 35, бр. 2, стр. 459-473.

упућивања на поступак медијације. За поступак медијације је кључна добровољност страна, односно неопходно је да и приватни тужилац и окривљени прихвате поступак медијације како би се њему приступило. Уколико приватни тужилац или окривљени не прихвате поступак медијације, поступак ће се наставити пред судом. Циљ медијације јесте да се постигне споразум прихватљив за обе стране посредовањем непристрасне, неутралне треће стране, тј. медијатора. До упућивања на медијацију може доћи пре него што судија закаже главни претрес, а од исхода медијације зависиће даљи ток кривичне процедуре. У том смислу, уколико се кроз поступак медијације дође до споразума који је прихватљив за обе стране, односно до договора о томе како да се штета поправи или надокнади, приватна тужба ће се сматрати повученом, судија ће донети решење о одбијању приватне тужбе и поступак ће се ту завршити. Међутим, уколико до споразума не дође, судија ће заказати главни претрес и поступак пред судом ће се наставити.⁵²¹

Одредбе које се односе на медијацију садржане су у Законнику о кривичном поступку у оквиру члана који се односи на поступање по приватној тужби, а где се наводи да „пре одређивања главног претреса за кривична дела за која се гони по приватној тужби, судија ће позвати приватног тужиоца и окривљеног да одређеног дана дођу у суд ради упознавања са могућношћу упућивања на поступак медијације. Окривљеном се уз позив доставља и препис приватне тужбе.“⁵²² Дакле, из овога произилази да суд, односно судија би требао увек у оваквим поступцима прво упознати приватног тужиоца и окривљеног са могућношћу спровођења поступка медијације.

Уколико се приватни тужилац не одазове на уредно достављен позив који се односи на упознавање са могућношћу упућивања на поступак медијације, а свој изостанак не оправда, судија ће решењем одбити приватну тужбу. Уколико се окривљени не одазове на овакав уредан позив или уколико му се позив није могао уручити због непријављивања суду промене адресе пребивалишта или боравишта, судија појединац ће одредити главни претрес.⁵²³

Уколико приватни тужилац и окривљени прихвате поступак медијације, медијатор ће проценити спрам свих околности случаја да ли је адекватније одржати заједнички сусрет или одвојене сусрете како би се постигла споразум о заједничком разрешењу конфликта, али, по правилу, заједнички сусрети доприносе бржем договору у оним случајевима када је до разрешења могуће доћи.

ЗАКЉУЧАК

Алтернативно решавање спорова показало се као ефикаснији и јефтинији процес у односу на традиционалне начине решавања спорова и као процес који повећава задовољство странака исходом. Медијацију као алтернативни начин

⁵²¹ Николић-Ристановић, В., (2018). Водич за жртве кроз кривичноправни систем Србије, Виктимолошко друштво Србије, Београд, ИГП „Прометеј“, Београд, стр. 20-21.

⁵²² Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019), чл. 505, ст. 1.

⁵²³ *Ibid.*, чл. 505, ст. 5, 6.

решавања спорова карактерише решавање спорова уз помоћ треће, неутралне стране кроз флексибилан, поверљив и неформалан поступак који има за циљ да се задовоље интереси и потребе обе стране. Дакле, поредност медијације огледа се управо у лакшем разрешењу конфликта кроз поступак у коме су на првом месту интереси сукобљених страна, а поред тога, медијација доприноси значајном растерећењу судова. Међутим, поступак медијације не треба схватати као замену за судски систем, већ само његову надоградњу јер стране у поступку медијације увек располажу правом на судску заштиту.

У Србији је успостављен адекватан законодавни оквир када је реч о медијацији, међутим она још увек није заступљена у очекиваној и потребној мери како би се рефлектовали сви њени позитивни аспекти. Овакво стање узроковано је, са једне стране одлуком законодавца да Законом о посредовању у решавању спорова не предвиди обавезно упућивање на поступак медијације, а са друге стране, неоправданим отпором адвокатске струке која сматра да би такво увођење медијације смањило потребу за адвокатима.

Медијација се показала и као ефикасан алтернативни облик реаговања на криминалитет који доприноси смањењу преоптерећености судова, смањењу трошкова поступка, растерећењу затвора и, што је посебно значајно, доприноси смањењу стопе рецидивизма. Медијација у кривичним стварима има за циљ да се успостави равнотежа, односно помирење између страна посредством треће, неутралне особе, односно медијатора. Према томе, медијација је прихватљива само када се ради о лакшим кривичним делима.

Кривични законик Републике Србије предвиђа да за кривична дела за која се гони по приватној тужби, судија треба прво да упозна приватног тужиоца и окривљеног са могућношћу спровођења поступка медијације. Међутим, пракса је показала да у великом броју случајева до овог упућивања уопште не дође или се стране обавесте на недовољно јасан и разумљив начин.

Дакле, медијација као алтернативни начин решавања спорова и вид диверзионог реаговања на криминалитет са собом носи бројне предности, међутим, и поред позитивних искустава земаља у којима је медијација у великој мери заживела, у Србији се медијацији не посвећује довољна пажња, а великом броју грађана је потпуно непознат овај поступак и његови позитивни аспекти. Управо због тога, пожељно би било да се упућивање на могућност решавања спора спровођењем поступка медијације предвиди као обавезно, а да се у кривичним поступцима за кривична дела за која се гони по приватној тужби посвети већа пажња упознавању страна са свим предностима и правилима спровођења овог поступка.

*Maja Subotin, PhD, Assistant Professor
Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Business Academy in Novi Sad*

*Stefan Ditr̃ih, LL.M., Teaching Assistant and PhD student
Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Business Academy in Novi Sad*

MEDIATION IN THE LEGAL SYSTEM OF REPUBLIC OF SERBIA AND ITS ROLE IN DIVERSIONARY RESPONSE TO CRIME

Abstract:

The modalities and mechanisms of alternative dispute resolution are an alternative to classic litigation procedures. Mediation as an alternative way of resolving disputes allows the involved parties to come to a joint solution informally and constructively and to reach a joint settlement of the dispute, with the assistance of a third neutral party - the mediator. In mediation disputes, which can be resolved through mediation in accordance with the applicable legislation, the solution is obtained through a procedure that is cheaper and more efficient than the classic court proceedings and in which the parties of the dispute retain complete control over the course and outcome of the dispute through reaching a mutually beneficial agreement. However, the benefits of mediation are not only in the speed and efficiency of the procedure but also in the impact that this type of dispute resolution can have on crime and social consciousness in general. In this paper, the authors outlined the applicable legal framework of the mediation institute in Serbia, as well as the use of mediation as one of the tools of diversionary response to crime and emphasizing restorative justice. The popularization of diversionary response measures to crime has been a tendency in contemporary international law. International documents from the United Nations, the Council of Europe and the European Union demand the introduction of mediation as one of the mandatory elements of restorative justice and a diversionary response to crime. The paper gives a comparative overview of the Institute of Mediation in the Republic of Serbia and international sources of law.

Keywords: *mediation, dispute resolution, restorative justice, crime*

ЛИТЕРАТУРА:

1. Беловић, Ј. (2009). Медијација у правном систему Србије. Право и привреда, Београд, бр. 1-4
2. Закон о посредовању у решавању спорова („Сл. гласник РС“ бр. 55/2014)
3. Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019)

4. Калајдиев, Г., Лажетић-Бужаровска, Г. (2013). Убрзање поступка као један од циљева реформе кривичног поступка у Републици Македонији, у: Јовановић, И., Станисављевић, М. (уред.), Поједностављене форме поступања у кривичним стварима – регионална и кривичнопроцесна законодавства – искуства у примени, Мисија ОЕБС у Србији, Београд, стр. 100-113.
5. Карамарковић, Л. (2004). Поравнање и медијација. Факултет за пословно право, Београд.
6. Кнежевић, С., Миладиновић-Стефановић, Д. (2011). Медијација у кривичном поступку према малолетницима, *Теме*, вол. 35, бр. 2, стр. 459-473.
7. Ковачевић, М. (2015). Диверзиони концепт поступања према малолетним учиниоцима кривичних дела – општа разматарања и осврт на Србију, *Правни записи*, вол. 6, бр. 1, стр. 110-125.
8. Korobko, K. I., Radaeva, S. V., Rozanova, E. V., Rubanov, S. A., & Treskov, A. P. (2019). Mediation as an alternative dispute resolution: world experience.
9. Матић, Љ. (2015) Медијација као начин решавања спорова, са посебним освртом на стечајни поступак. Право и привреда, Београд
10. Милошевић, М. (2011). Увод у Медијацију, Правни факултет Универзитета Унион у Београду, Београд.
11. Недић, Б., Тоскић, А. (2015). Приручник за медијацију у локалној заједници. Партнери за демократске промене Србија, Београд.
12. Николић-Ристановић, В. (2018). Водич за жртве кроз кривичноправни систем Србије, Виктимолошко друштво Србије, Београд, ИПП „Прометеј”, Београд
13. Recommendation no. R(99)19 on Mediation in Penal Matters, 15.09.1999.
14. Holbrook, J. R., & Gray, L. M. (1995). Court-Annexed Alternative Dispute Resolution. *J. Contemp. L.*, 21, 1.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

34"20"(082)

340.12"20"(082)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Правнички дани проф. др Славко Царић (17 ; 2020 ; Нови Сад)

Улога државе и права у XXI веку : [зборник радова са XVII Међународног научног скупа "Правнички дани проф. др Славко Царић", 25. септембар 2020. године у Новом Саду] = "The role of the state and law in the 21st century" : [Proceedings of XVII International Scientific Conference Legal days - "Prof. Slavko Carić, PhD" "The role of the state and law in the 21st century" September 25th 2020. in Novi Sad] / уредник Мирко Кулић. - Нови Сад : Универзитет Привредна академија : Правни факултет за привреду и правосуђе, 2020 (Нови Сад : Мала књига). - 560 стр. ; 24 cm

Тираж 200. - Библиографија уз сваки рад.

ISBN 978-86-6019-104-7

а) Право -- 21. в. -- Зборници б) Држава -- Правна заштита -- 21. в. -- Зборници

COBISS.SR-ID 20099849